

Románia európai integrációja és kisebbségpolitikája (Dokumentumok)

I. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség memoranduma Románia felvételéről az Európa Tanácsba

1989 decemberében Romániában bukott meg a legkeményebb diktatúra. Annak ellenére, hogy a politikai pluralizmus, a piacgazdaság, a jogállamiság kritériumrendszerének több eleme létrejött, ezzel párhuzamosan a társadalomban olyan jellegű változások mentek végbe, amelyek inkább a visszarendeződést, semmint a jogállam tényleges létrejöttét szolgálják. A mélyülő politikai-társadalmi-gazdasági válságban a hatalom, belső és külső hitelének erősítése érdekében, az Európa Tanácsba való felvételre összpontosít.

Az RMDSZ fontosnak tartja Románia jogrendjének, társadalmi struktúráinak közelítését az európai normákhoz, az ország integrációs törekvéseinek a sikerét. Szövetségünk véleménye szerint azonban Románia mindaddig, amíg jogrendjében a szükséges változtatásokra nem kerül sor, és amíg alapvető intézményeinek működése nem kielégítő, az Európa Tanács-tagság feltételeit lényegileg nem teljesíti.

Memorandumunk célja: megfogalmazni a romániai magyarság mintegy kétmillióس közössége érdekeit képviselő RMDSZ-nek az általános jogrenddel - beleértve a kisebbségvédelmet - kapcsolatos észrevételeit és kifejezésre juttatni javaslatait.

Románia jogrendjével kapcsolatos főbb kifogások

A romániai társadalom átalakulásával, a politikai struktúrákkal és a jogrenddel kapcsolatosan az alábbi főbb kifogásokat fogalmazzuk meg:

1. A politikai pluralizmus esély egyenlőtlenséggel társul: állami pénzügyi támogatás híján még a parlamenti képvisellel rendelkező politikai pártok és mozgalmak is hátrányos helyzetben vannak a hatalmon lévő párttal szemben.
2. A román politikában, elsőrendű legitimációs tényezővé a felfokozott nacionalizmus lépett elő. A hatalom megtűri, sőt, olykor bátorítja a szélsőséges nacionalista pártok működését. Megjelentek az ország politikai erőterében a legionárius (fasisztoid) mozgalmak és ezek a politikai folyamatok nem csupán potenciális, de bizonyíthatóan reális veszélyt jelentenek a romániai demokráciára.
3. Romániában 1918 óta a nemzeti hegemoniára való törekvés érvényesülése, a közélet minden területén - közigazgatás, igazságszolgáltatási intézmények, állami gazdasági szféra - a kisebbségi elem vezetéséből való kiszorítását eredményezte.
4. Az elektronikus médiát ellenőrző Audiovizuális Tanács a politikai többség akaratát képviseli (tagjai közül kettőt az államfő, hármat a kormány és hatot a parlament nevez ki), a televízió ekként az aktuális politikai hatalom manipulációs eszközévé vált. E helyzet, az életszínvonal rohamos csökkenése mellett, a szellemi élet értékeinek tudatos háttérbe szorítását eredményezte, szinte lehetetlenné téve a kommunizmus legsúlyosabb örökségének felszámolását, az elszemélytelenített tömegek mentalitásának megváltoztatását.
5. Az igazságszolgáltatás területén megnyilvánuló diszkrimináció egyik bizonyítéka, hogy koncepcióس perek eredményeként (az 1989-es decemberi Hargita megyei, illetve az 1990-es márciusi marosvásárhelyi események nyomán) kizárólag kisebbségekhez tartozó személyeket (magyarokat, cigányokat) ítélték el.

6. A decentralizáció alkotmányos elve a gyakorlatban nem érvényesül. Helyi költségvetési törvény hiányában a helyi közigazgatás (önkormányzat) a központi politikai akarat kiszolgáltatója.
7. A magántulajdonhoz való jog szavatolását, amelynek alkotmányos alapelvek kellene lennie, Románia alaptörvénye sarkalatos törvényekre bízta (41. szakasz).
8. Azon államosított földek visszaszolgáltatását, amelyek egykor kisebbségek lakta települések tulajdonát képezték, diszkriminatív módon az 1991-es földtörvény nem szabályozza.
9. A gazdasági jogi szabályozottságának alacsony szintje tovább fokozza a gazdaság alanyai között már meglévő esélyegyenlőtlenséget, a fokozódó infláció és munkanélküliség elsősorban a szórványban élő kisebbségeket sújtja.
10. Az alkotmány mintegy hárommillió nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgár másodrendűségét sugallja, diszkriminációs, illetve asszimilációs szándékról tanúskodik, tételesen megfogalmazza, hogy Románia egységes nemzetállam (1. szakasz), kizárólag a román nemzet államalkotó tényező (4. szakasz), és az állam egyedüli hivatalos nyelve a román nyelv (13. szakasz). Ezen szakaszok megváltoztatását az alkotmány tiltja.
11. A nemzeti kisebbségek identitásának megőrzésére és fejlesztésére vonatkozó alkotmányos alapelv érvényesítését a román alaptörvény nem garantálja ((. szakasz). Az alkotmányosan megfogalmazott jogokat egyrészt leszűkítik a hatályos törvények, másrészt érvényesítésüket akadályozza az idevágó törvények hiánya.
12. Az igazságügyi eljárások nyelve kizárólagosan a román. A hivatalos nyelvet eléggé nem ismerő személyek számára tolmács alkalmazható, ám hatóságilag ezt ingyenesen csak büntetőperes esetekben biztosítják. A helyhatósági tanácsok ülésein kötelező a román nyelv használata akkor is, ha a tanács valamennyi tagja egyazon kisebbségi közösség nyelvét beszéli. Az állam- polgárok folyamodhatnak - szóban és írásban - anyanyelvükön a helyhatóságokhoz, ám az írásbeli beadványt hiteles román nyelvű fordításnak kell kísérmie, ami egyértelműen az anyanyelv használatának korlátozását jelenti.
13. A romániai oktatás feltételrendszere korszerűtlen, miniszteri rendelet korlátozza a tanerők ideiglenes külföldre távoztát, akár továbbképzésre is. A kisebbségek számára anyanyelvű szakképzés nem létezik. A közel kétmillió magyar kisebbség nem rendelkezik önálló felsőoktatási intézménnyel. Az 1959-ben gyakorlatilag megszüntetett, ám jogilag még mindig létező, önálló magyar tannyelvű Bolyai Egyetemet nem indították újra.
14. Az államosított egyházi javak visszaszolgáltatásában megnyilvánuló diszkrimináció a nemzetiségi és vallási kisebbségek ellen irányul.
15. Az alkotmány értelmében az állam támogatja a kisebbségben élő románok intézményes kapcsolattartását az anyanemzettel, de ugyanezt nem fogalmazza meg a Romániában élő kisebbségek számára.

Szükségszerű változások Románia jogrendjében

Jogállamiság és demokrácia csak ott alakulhat ki, ahol minden egyén és minden közösség egyenlő jogokat élvez. A kisebbségi jogokat korlátozó, felsorolt jogszabályok megváltoztatása elengedhetetlen feltétele a romániai magyarság számára elfogadható megoldásnak, a demokratikus román állam keretében közösségünk belső önrendelkezési joga biztosításának.

Fontosnak tartjuk és igényeljük:

- A. a politikai pártok arányos költségvetési támogatásának törvény általi biztosítását;

- B. a sajtószabadság és a közszolgálati médiák függetlenségének törvény általi szavatolását ;
 - C. a helyi közösségek és közigazgatás anyagi függetlenségének megteremtését, megfelelő költségvetési törvény elfogadását;
 - D. a magántulajdon sérthetlenségének alkotmányos biztosítását;
 - E. a piacgazdaság működését meghatározó törvényes keretek mielőbbi megteremtését;
 - F a nemzeti kisebbségek államalkotó elismerését az állampolgárok közötti egyenlőség alkotmányos elvének tényleges megvalósításaként;
 - G. a nemzeti kisebbségekkel szembeni pozitív diszkrimináció elvének jogi biztosítását az elfogadott nemzetközi egyezmények szellemében;
 - H. az Európa Tanács 1201-es és 1203-as ajánlásainak figyelembevételével a nemzeti kisebbségek helyzetét általánosan szabályzó törvény elfogadását, amely biztosítja jogukat nyelvi, kulturális, vallási önazonosságuk megőrzéséhez, fejlesztéséhez;
 - I. olyan államhatalmi struktúra-minisztérium államtitkárság-létrehozását, amelynek feladata a kisebbségi intézményhálózat felügyelete, kisebbségi irányítás alatt;
 - J. a nemzeti kisebbségek anyanyelvének szabad használatát a magán és közéletben, a többnyelvű feliratok helyzetének megnyugtató szabályozását;
 - K. olyan oktatási törvény megalkotását, amely szavatolja az önálló, kisebbségek által irányított anyanyelvi iskolahálózat kiépítését minden szinten és formában;
 - L. az anyanemzettel való szabad kapcsolattartás és információcsere biztosítását a Romániában élő kisebbségek számára;
 - M. a jogtalanul elkobzott egyházi javak teljes mértékű visszaszolgáltatását;
 - N. a politikai okokból államosított, kisajátított és elkobzott magántulajdonok visszaszolgáltatását vagy az érintett személyek méltányos kárpótlását;
- Igényeljük, hogy Románia aláírja és ratifikálja az Európa Tanács okmányait, elsősorban:
- az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Európai Egységokmányát és kiegészítő jegyzőkönyveit,
 - az Önkormányzatokról szóló Európai Chartát és a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját.

Állásfoglalásunkban, miként rendre jeleztük, az európai normarendszert vettük alapul; meggyőződésünk, hogy figyelembevétele, Románia jogrendjébe való beépítése elősegíti az ország bekapcsolódást az európai integrációs folyamatokba, növelvén a térség stabilitását. Ily módon, egy demokratikus értékekkel rendelkező új tagállam az Európai Tanács tekintélyét növeli.

Kolozsvár, 1993. augusztus 26.

Markó Béla szövetségi elnök
Takács Csaba ügyvezető elnök
(Romániai Magyar Szó 1993. aug. 26. 1-2.)

II. Az RMDSZ elnökének levele az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése Jogi és Emberjogi Bizottságához

Tisztelt Jansson úr!

Néhány hónappal ezelőtt személyesen is volt alkalmam közvetíteni Önnek a Romániai Magyar Demokrata Szövetség álláspontját Románia Európa Tanácsi tagságával kapcsolatban. Nagy elégtételt jelentett nekünk, hogy a jogállamiság kiépítésére, a demokratikus intézmények működésére és a magyar kisebbség helyzetére vonatkozó általunk jelzett problémák többsége szerepel az Önjelentésben is.

Fontosnak tartom, hogy akkori álláspontunkat megismételve és az azóta eltelt időszakot elemezve, közvetlenül a Románia felvételi kérelmét véleményező jogi bizottsági ülés előtt konklúzióimat Ön elé tárjam.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség következetesen azt az álláspontot képviseli, hogy Románia európai integrációja az itt élő magyar kisebbségnek is alapvető érdeke, mind a jogállamiság általános alapelveinek, mind a sajátos kisebbségi jogoknak a tiszteletben tartása szempontjából. Ugyanakkor viszont egyértelműen úgy nyilatkoztunk, hogy amíg Románia jogrendjében a törvényhozás és a jogalkalmazás szintjén a megfelelő változások be nem következnek, nincsenek meg az integráció reális feltételei. Véleményünk szerint ezeknek a változásoknak mindenképpen az Európai Tanácsba való felvétel előtt kell megtörténniük.

Mivel a jelenlegi román hatalom jelentős legitimizációs mozzanatnak tekinti az Európa Tanácsba való felvételt, felelős politikusok hajlandók voltak bizonyos ígéreteket megtenni az Ön által és König úr által ajánlott intézkedésekre. Bár az azóta eltelt időszak elegendő lett volna arra, hogy egyes sürgős problémák megoldódjanak, azt tapasztaljuk, hogy ezek az ígérek nem valósulnak meg, és a kormány egyre halogatja bevéltásukat. Ilyen körülmények között alapos okunk van továbbra is azt kérni, hogy még a felvétel előtt történjenek meg bizonyos változások, mert csak azok jelenthetik a tényleges garanciát arra, hogy elindult a megoldásoknak egy olyan folyamata, ami visszafordíthatatlan.

Az általunk jelzett, még a felvétel előtt megoldható, de mostanság meg nem oldott problémák közül szeretnék néhányat ismételtlen kiemelni, többek között azokat, amelyek a magyar kisebbség helyzetét közvetlenül is érintik.

1. Igazságszolgáltatás

A politikai és etnikai okokból elítélt zetelaki, oroszhegyi (Hargita megye) és marosvásárhelyi személyek most is börtönben vannak, esetükben amnesztiára nem került sor.

2. Sajtószabadság

Az elektronikus médiát ellenőrző Audiovizuális Tanács a politikai többség akaratát képviseli. A televízió elnöke most is ugyanaz a szélsőséges, nacionalista nézeteiről ismert személy. A sajtóban megjelent uszító, fasiszta jellegű szövegek ellen az ügyészség nem indít eljárást.

3. Tulajdonviszonyok

Sem az egyházak, sem a magánszemélyek jogtalanul elállamosított vagyonának helyzetét nem rendezték.

4. Kisebbségvédelem

A tavasszal megalakult a Nemzeti Kisebbségek Tanácsa, amelyről a kormány azt nyilatkozta, hogy ennek az intézménynek a segítségével többek közt a kisebbségjogi törvények elfogadását kívánja felgyorsítani. Hónapok múltán meg kell állapítanunk, hogy ez is csak ígéret maradt, a parlament vagy a kormány egyetlen kisebbségjogi intézkedést sem tett még, és okunk van feltételezni, hogy a Nemzeti Kisebbségek Tanácsa kirakat-jellegű intézmény, amely a külföldi propagandát szolgálja.

Nincs kisebbségi törvény.

Az oktatási törvénytervezetet a parlament a mai napig sem vitatta meg.

Az 1959-ben Kolozsváron jogtalanul beszüntetett magyar Bolyai Egyetem visszaállítására semmilyen intézkedés nem történt.

A helyi közigazgatásban, feliratokban, az igazságszolgáltatásban továbbra sem lehet a magyar nyelvet használni.

A kolozsvári polgármester magyarellenes intézkedései és visszaélései ellen nem lépett fel az igazságszolgáltatás.

Nem tudunk pozitív példát idézni arra, hogy az Európa Tanús Parlamenti Közgyűlésének 1201-es Ajánlását, amint azt ígérték, tiszteletben tartják.

Mindezeket a problémákat, beleértve a kért törvényhozási aktusokat is, meggyőződésünk szerint még Románia felvétele előtt meg kellene oldani.

Ugyanakkor olyan általános kifogásaink vannak Románia jogrendjével kapcsolatban, amelyeknek megoldása a továbbiakban alkotmánymódosítást és újabb törvények elfogadását teszi szükségessé.

Országunkban olyan jelentős számú kisebbség él, hogy az alkotmánynak az a kitétele, amelyben Romániát nemzetállamként definiálja, számunkra elfogadhatatlan.

Szükség van szerintünk a nemzeti kisebbségek államalkotó tényezőként való elismerésére, ami az eddigiektől lényegesen különböző jogi lehetőségeket teremtene számunkra.

Összegezésként: az a véleményünk, hogy a felvétel előtt még bizonyos kritériumok teljesítésére mindenképpen sor kellene hogy kerüljön, a felvétel után pedig szükséges lenne a Hallonen-indítvány alkalmazása.

Kérem, nézze el nekem, hogy az egyszerű tényközlésen túl a lehetőségeket is mérlegelni próbáltam, de higgye el, számunkra, Európa egyik legnagyobb lélekszámú kisebbsége számára elsősorban fontos, hogy helyzetünk, eddigi jogfosztottságunk az Európa Tanács-i normák szerint megoldódjék.

Annak reményében, hogy munkájában bizonyos kérdések tisztázásával segítségére lehettem, kérem, fogadja őszinte nagyrabecsülésemet.

Bukarest, 1993. augusztus 24.

Markó Béla
a Romániai Magyar Demokrata Szövetség elnöke
(Romániai Magyar Szó 1993. augusztus 28-29.1-2.)

III. Az RMDSZ közleménye

Az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének döntése lehetőséget ad Romániának, hogy a demokratikus jogállam kiépítésével, a magántulajdon szavatolásával, egy működő piacgazdaság kialakításával és nem utolsósorban a kisebbségi kérdés európai normák szerinti rendezésével beilleszkedjék az általános európai jogrendbe.

Az RMDSZ minden dokumentumában a fent említett elvek és célok megvalósításáért szállt síkra. Ezeket legutóbb a Memorandumban foglaltuk össze. Az Európa Tanács Románia állandó tagságát egy több pontos feltételrendszer féléven belüli teljesítéséhez kötötte, és elégedetten tapasztaltuk, hogy ezeknek a pontoknak a többsége megegyezik a Memorandumban, az RMDSZ által megfogalmazott demokratikus elvekkel.

Az RMDSZ felelősséggel kezeli ezt a folyamatot, és a továbbiakban is minden eszközzel - Parlamentben, helyhatósági szinten, a politikai tevékenység különböző területein - sürgetni fogja a feltételek teljesítését. Megítélésünk szerint az üres ígéretek ideje lejárt, a konkrét cselekvésnek kell következnie. Ennek során a hatalomnak mind az általános, mind a kisebbségeket érintő sajátos kérdésekben, partnerként kell kezelnie az RMDSZ-t, a romániai magyarság legitim érdekeinek képviselőjét. Ismételten felhívjuk a figyelmet az RMDSZ által már régóta szorgalmazott román-magyar kerekasztal összehívásának a szükségességére, mint

olyan egyeztető mechanizmusra, ahol mindkét fél a megfelelő keretben hallgathatja meg egymás véleményét.

A határozatban szereplő kritériumok egyértelműen mutatják azt, hogy habár az európai integráció az egész romániai társadalom érdeke és így az Európa Tanács-i állandó tagság is az, a jelenlegi kormányzat mostanáig mégsem tette meg a megfelelő lépéseket a vele szemben támasztott igények teljesítésére.

Az Európa Tanács döntése áttételesen (az ellenőrző mechanizmusba iktatott, a kisebbségekkel kapcsolatos kritériumok révén) elismerte, hogy az általános demokratizálódás nem képzelhető el a kisebbségek joghelyzetének egyidejű rendezése nélkül.

Miközben a kisebbségi kérdés egyre nagyobb hangsúlyt kap az Európa Tanácsban, Ion Iliescu államelnök szlovákiai beszédében megkérdőjelezi az általános demokratizálódást is elősegítő és ellenőrző nemzetközi mechanizmusok létjogosultságát. Ezt az álláspontot a demokrácia és a kisebbségek érdekeivel ellentétesnek tartjuk. .

Kolozsvár, 1993. szeptember 28

Markó Béla szövetségi elnök
Takács Csaba ügyvezető elnök
(Romániai Magyar Szó 1993. október 1. 2.)

IV Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1993. évi 176. számú állásfoglalása Románia tagfelvételi kérelméről

1. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága felkérte a Közgyűlést, hogy véleményezze Romániának az Európa Tanácsba való felvételi kérelmét (a 6548-as Dokumentum alapján), a Miniszteri Bizottság 1951. május 3-án elfogadott Alapszabályzati Határozatának (51) 30 A pontja értelmében.
2. Megállapítja, hogy 1992. szeptember 27-én Romániában demokratikus parlamenti választásokat tartottak, melyen a Közgyűlés ad hoc: bizottsága megfigyelőként vett részt. Ugyanazon a napon tartották meg az elnöki választások első, 1992. október 11-én pedig a második fordulóját.
3. Méltányolja Románia hozzájárulását az Európa Tanács munkálataihoz mind parlamentáris szinten, 1991. február 1-jével kezdődően, amikor Románia Parlamentje elnyerte a megfigyelői státust, mind pedig kormányközi szinten, amikor is Románia 1991. december 19-én csatlakozott az Európai Kulturális Egyezményhez.
4. A közgyűlés fontosságot tulajdonít a román hatóságok azon kötelezettségvállalásának, miszerint sürgősen aláírják és ratifikálják az Emberi Jogok Európai Egyezményét; elismerik az egyéni kereset jogát (az Egyezmény 25. szakasza), valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési jogát (az Egyezmény 46. szakasza).
5. Méltányolja a román hatóságok írásban megfogalmazott nyilatkozatát, miszerint kisebbségi politikájuk alapjának tekintik az Emberi Jogok Európai Egyezményének kiegészítő jegyzőkönyveként elfogadott 1201-es (1993) Ajánlásban meghatározott alapelveket, valamint Meleşcanu úr, román külügyminiszter, 1993. június 22-én keltezett levelében lefektetett kötelezettségeket. Ezen kötelezettségek tiszteletben tartását a Közgyűlés a 488. Határozat értelmében figyelemmel fogja kísérni.
6. Románia Parlamentje és a román hatóságok által vállalt kötelezettségekre, valamint a felvételi kéressel foglalkozó bizottság észrevételeire és javaslataira valló tekintettel a Közgyűlés felhívja a román hatóságok figyelmét a hatalmi águk szétválasztásának megvalósítására, a média teljes függetlenségének a szavatolására és a helyi közigazgatási szervek szabad működési feltételei biztosításának a szükségességére. A Közgyűlés

- javasolja a román hatóságoknak, hogy a lehető legrövidebb időn belül írják alá a Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját.
7. Elvárja, hogy törvényhozását illetően Románia rövid időn belül a következő változtatásokat eszközölje:
 - I. a bíróságok működését szabályozó Törvény 19. szakasza, valamint más, hasonló törvényes rendelkezés értelmében szüntesse meg annak lehetőségét, hogy egy miniszter utasításokat adhasson bíráknak;
 - II. a Büntető Törvénykönyv 200. szakasza értelmében ne tekintse többé törvénysértésnek a homoszexuális aktust, ha az nem nyilvánosan és a nagykorú felek közös beleegyezésével történik.
 8. A közgyűlés felkéri a román kormányt, hogy szolgáltassa vissza az egyházi tulajdonokat és biztosítsák egyházi iskolák alapítását és működtetését, különös tekintettel a kisebbségekhez tartozó gyerekek anyanyelvi oktatására.
 9. A román hatóságok által elfogadott kötelezettségeknek megfelelően a Közgyűlés sürgeti, hogy a román hatóságok javítsanak a börtönfeltételeken. Felhívja a felelős román politikai vezetők figyelmét arra, hogy vizsgálják felül kedvező módon azon személyek szabadon bocsátásának ügyét, akiket politikai, illetve etnikai okok miatt börtönöztek be.
 10. A közgyűlés javasolja a román hatóságoknak és Románia Parlamentjének:
 - I. fogadják el és léptessék életbe a lehető legrövidebb időn belül vállalt kötelezettségeikkel és az 1201-es (1993) Ajánlással összhangban, a nemzetiségi és az oktatási törvényt;
 - II. használják fel a rendelkezésére álló összes alkotmányos lehetőséget a fajgyűlölet, az antiszemitizmus, valamint bármely nemzetiségi és vallási alapon történő megkülönböztetés és uszítás leküzdésére.
 11. A Közgyűlés javasolja, hogy Románia, a lehető legrövidebb időn belül, írja alá a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját.
 12. A Közgyűlés úgy véli, hogy Románia képes és hajlandó:
 - I. teljesíteni az Alapszabályzat 3. szakaszának azon rendelkezését, miszerint az Európa Tanács minden tagállamának el kell fogadnia a jogállamiság elvét és a joghatóság keretein belül biztosítani kell minden személy emberi jogát és alapvető szabadságait”;
 - II. őszintén és hatékonyan működjön közre az Európa Tanács céljainak megvalósításában az Alapszabályzat I. fejezete értelmében, ezáltal teljesítve az Európa Tanácsba való felvételi feltételeket, miként ezt az Alapszabályzat 4. szakasza előírja.
 13. A Közgyűlés javasolja tehát, hogy a Miniszteri Bizottság soron következő ülésén:
 - I. vegye fel Romániát az Európa Tanács tagjai közé;
 - II. biztosítson Romániának 10 helyet az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésén.
 14. A Közgyűlés javasolja, hogy a Miniszteri Bizottság bátorítsa a román hatóságoknak azon erőfeszítéseit, hogy érvényt szerezzenek a jogállamiság elveinek, a kisebbségek tiszteltben tartásának, a joghatóság függetlenségének és azon intézkedéseknek, melyeket a politikai ügyekkel foglalkozó bizottság, valamint a jogi és emberi jogok bizottsága az Európa Tanács követelményeivel összhangban igényelt.

(Romániai Magyar Szó 1993. október 19. 2.)

V. Az RMDSZ aide-mémoire-ja az Európa Tanács teljes jogú tagságának elnyerésekor vállalt kötelezettségek betartásáról Romániában

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 46. ülészakán, 1993. szeptember 28-án elfogadott 176-os Véleményezése, valamint az Európa Tanács teljes jogú tagságának

elnyerése érdekében vállalt kötelezettségei értelmében Romániának meg kellett volna kezdenie az ajánlások érvénybe léptetését a dokumentumban javasolt határidőn belül.

Az Európa Tanács tagállamainak demokratikus tapasztalatai szellemében megfogalmazott ajánlásokat a Romániai Magyar Demokrata Szövetség fenntartás nélkül támogatja, és úgy értékeli, hogy ezek nélkülözhetetlenek a román társadalom demokratikus átalakításának folyamatában.

Meggyőződésünk, hogy az Európa Tanács nagylelkű ajánlásainak célja támogatni Románia mielőbbi integrálódását az európai szervezetekbe, amely teljes mértékben megegyezik a román nép érdekeivel. Annál meglepőbb számunkra, hogy bizonyos politikai erők, nevezetesen maga Románia kormánya sem nyilvánította ki politikai akaratát az ajánlások megvalósítására vonatkozóan.

Véleményünk szerint ezen ajánlások négy kategóriába sorolhatók:

1. Nemzetközi egyezmények aláírása és ratifikálása;
2. Nemzeti kisebbségi jogokkal kapcsolatos kérdések;
3. Jogalkotásra vonatkozó kérdések;
4. Jogállamiságra vonatkozó kérdések.

1. Nemzetközi egyezmények aláírása és ratifikálása

Az ajánlott egyezmények közül Románia mindössze az Emberi Jogok Európai Egyezményét írta alá (1993. október 7-én), ám mindmáig nem történt kezdeményezés a ratifikációs eljárás megkezdésére Románia parlamentjében.

Románia nem írta alá és nem is tartja be az alábbi, aláírásra javasolt dokumentumok előírásait:

- a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája -a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája.

A román hatóságok nem tartják be írásban megfogalmazott nyilatkozatukat, miszerint kisebbségpolitikájuk alapját fogja képezni az ET Parlamenti Közgyűlésének 1201-es Ajánlása.

2. Nemzeti kisebbségi jogokkal kapcsolatos kérdések

Az 1. pontban jelzett kötelezettségek betartásának mellőzése miatt megoldatlanok maradnak az alábbi problémák:

- az anyanyelv használata a közigazgatási és az igazságügyi szervek előtt; -az anyanyelv használata az oktatási intézményekben, minden fokon és az oktatás minden formájában:

- kétnyelvű feliratok alkalmazása;

- egyenlő esély az érvényesülésre a gazdaságban, különösképpen a privatizációs folyamatokban;

-az egyén azon jogának tiszteletben tartása, hogy szabadon választhassa meg nemzeti hovatartozását;

- alkotmányos előírások alkalmazása a pszichológiai nyomás és a szélsőséges sajtóban és a parlamentben tapasztalható nacionalista támadások leküzdésére;

- hazai és nemzetközi törvények alkalmazása a műemlékvédelemben.

3. Jogalkotásra vonatkozó kérdések

Románia parlamentjében halogatják az aláírt nemzetközi egyezmények ratifikálásának napirendre tűzését.

A többi ajánlásra vonatkozóan:

- a kisebbségi törvénytervezet nem került megvitatásra a parlamentben; - a parlament tanügyi szakbizottsága, amely megvitatja az oktatásügyi törvénytervezetet, nem hajlandó figyelembe venni a nemzeti kisebbségek módosító javaslatát, amelyek a nemzeti kisebbségi oktatásra vonatkoznak;

- halogatják a helyi illetéki és adózási törvény tervezetének megvitatását; - a szenátusban elvetették az Európa Tanács azon javaslatát, hogy módosítsák a Büntető Törvénykönyv 200., a homoszexualitásra vonatkozó szakaszát.

4. Jogállamiságra vonatkozó kérdések

A jogállam megteremtésére vonatkozó elvárások tekintetében, amelyek az ajánlások közt szerepelnek, megoldatlanok maradnak az alábbiak:

- a hatalmi ágak szétválasztása; - a bírói hatalom függetlensége;
- a közigazgatási, gazdasági, kulturális és oktatási intézmények decentralizációja;
- az államosított egyházi javak visszaszolgáltatása; - az elektronikus sajtó függetlensége.

Azon ajánlások megoldását, miszerint „vizsgálják felül kedvező módon azon személyek szabadon bocsátásának ügyét, akiket politikai, illetve etnikai alapon börtönöztek be”, december elsejéhez, Románia nemzeti ünnepéhez kötötték, amint arra Ion Iliescu államelnök egy megbeszélés alkalmával ígéretet tett F. König úrnak, romániai főraportőrnek.

Románia külügyminisztere, Teodor Meleşanu úr König és Jansson uraknak küldött leveleiben (amelyeket hivatalos leveleknek minősítettek és a jelentéshez csatoltak), szintén utalt Ion Iliescu elnök ezirányú ígéretére.

Szövetségünk törvényes eljárás útján kérte, hogy a nyolc etnikai alapon elítélt, oroszhegyi, zetelaki, illetve marosvásárhelyi illetőségű személyt részesítsék személyes kegyelemben. A kegyelmi kérelmeket 1993 májusában nyújtottuk be, 1993 novemberében még intenzívebb jogi tevékenységet folytattunk a megkegyelmezés érdekében.

E probléma sürgős megoldásra vár, hiszen a szóban forgó személyeket nem törvényes bírói határozatok alapján ítélték el.

Jelen dokumentumban nem szándékozunk kimeríteni a jogállam megteremtésére, az emberi és kisebbségi jogok tiszteletben tartására vonatkozó kérdéskört. Csupán megkíséreltünk lehetőséget nyújtani az Európa Tanácsnak arra, hogy felmérje, hogyan viszonyulnak a Románia által vállalt kötelezettségek azok gyakorlati megvalósításához.

Reméljük, hogy az Európa Tanács, amely bizalmát fejezte ki Románia iránt azáltal, hogy teljes jogú tagjai közé fogadta, megtalálja majd azokat a hatékony eszközöket, amelyekkel támogathatja országunkat az európai struktúrákba való reális beilleszkedés érdekében.

Bukarest, 1994. január 21.

Markó Béla szövetségi elnök
Takács Csaba ügyvezető elnök
(Romániai Magyar Szó 1994. március 2. 4.)

VI. Tőkés László püspöknek a Romániai Magyar Demokrata Szövetség tiszteletbeli elnökének levele

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
Szövetségi Képviselői Tanácsának
Csíkszereda

A Romániának az Európa Tanácsba való felvételét rögzítő dokumentum feltételek teljesítésére kötelezi hatóságainkat. A feltételként megfogalmazott módosító javaslatok, illetve ajánlások egy része közvetlenül érinti magyar népközösségünket. Ezek ellenőrzése, teljesítésük és végrehajtásuk számonkérése törvény biztosította jogunk és elsőrendű kötelességünk.

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 488/1993. számú Irányelve értelmében kötelező módon alkalmazandó ellenőrzési mechanizmus első hat hónapos határideje folyó év március 28-án lejár. Szomorúan kell megállapítanunk, hogy - amint az „hagyományos” rossz tapasztalataink alapján várható volt - Románia ez ideig még egyetlen egy vállalt kötelezettségét sem teljesítette. Újból és sokadszorra bebizonyosodott, hogy a neptuni ígéretek csupán megtévesztésünkre szolgáltak, a Kisebbségi Tanács nem a mi javunkra, hanem a kormánynak dolgozik, Gerzensee útja pedig számunkra járhatatlan, s jóindulatunk kockaköveivel kikövezve legfeljebb Románia Európa Tanácsba való bejutásához használt. Annak ellenére, hogy a román hatóságok írásban deklarálták az Európa Tanács 1201/1993. számú Ajánlásának tiszteletben tartását, Meleşcanu külügyminiszter pedig 1993. június 22-én kelt levelében magas szinten is megerősítette Romániának az Ajánlásban foglalt kisebbségpolitikai alapelvek iránti elkötelezettségét - a Ceauşescu-rendszer politikai gyakorlatát folytatva, országunk továbbra sem hajlandó az európai kisebbségi normáknak, illetve saját vállalásainak eleget tenni.

Tisztelettel javaslom a Szövetségi Képviselők Tanácsának, hogy meghaladva Neptun korlátait, a Memorandum és az Aidé Mémoire szellemében ragadja meg a féléves Európa Tanácsi határidő lejárta nyújtotta alkalmat és lehetőségeket, és a vonatkozó európai dokumentumok - előírások, ajánlások, feltételek és követelmények - értelmében, a legmagasabb testületi szinten, kebelében hozott Határozatával tárja fel az Európa Tanács illetékes fórumai előtt Románia vállalt kötelezettségeinek, a vonatkozó európai előírások alkalmazásának az elmulasztását. A Szövetségi Képviselők Tanácsa csíkszeredai ülésén irányozza elő romániai magyar népközösségünk, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség egységes fellépésének stratégiáját és tennivalóit hatékony európai érdekképviselőnk, az Európa Tanács-i tagság nyújtotta lehetőségek megvalósítása érdekében.

Egyházunk Szatmári Zsinata miatti kényszerű távolmaradásom igazolását kérve, tisztelettel küldöm üdvözlőmet:

Nagyvárad, 1994. február 24.

Tőkés László püspök, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke
(Romániai Magyar Szó 1994. március 2. 4.)

VII. Az RMDSZ Szövetségi Képviselő Tanácsának állásfoglalása az Európa Tanács 176/1993. számú állásfoglalásáról

A román hatóságok írásban megfogalmazott Nyilatkozatban kötelezték el magukat és T. Meleşcanu román külügyminiszter 1993. június 22-i levelében vállalt kötelezettséget arra, hogy Románia kisebbségi politikája alapjának tekinti az Európa Tanács 1201/1993. számú Ajánlásában meghatározott alapelveket.

Az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsa 1994. február 26-27-én Csíkszeredában tartott ülése megállapítja, hogy a fenti kötelezettségeknek és feltételeknek a román hatóságok nem tettek eleget, és politikai akarat sem nyilvánul meg ezen európai normák elfogadásra és életbeléptetésére.

A 176/1993-as számú Véleményezés 5. pontja értelmében az 1201/1993-as számú Európa Tanács-i Ajánlás alapelvei mérvadók a nemzetiségi kisebbségek jogainak védelmében.

E dokumentum 11. szakasza előírja, hogy „azokban a körzetekben, ahol egy nemzetiségi kisebbséghez tartozó személyek többségben vannak, ezen személyeknek jogukban áll, hogy saját történelmi és területi helyzetüknek megfelelően autonóm, vagy helyi öngazgatással avagy különleges státussal rendelkezzenek”.

A Szövetségi Képviselők Tanácsa elhatározza ezen kisebbségi jog kinyilvánítását és az Ügyvezető Elnökség egyeztetett ütemterve szerint ajánlja a területi önkormányzati testületek összehívását két hónapon belül. Ezen alkalommal a testületek határoznak az RMDSZ Programjában, valamint a nemzeti kisebbségekre és autonóm közösségekre vonatkozó törvénytervezetében megfogalmazott és alkalmazható automómia-formákról.

Az 1201/1993-as számú Ajánlás 8. szakaszának I. bekezdése értelmében „bármely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek joga, hogy anyanyelvén részesüljön oktatásban a kisebbség földrajzi elhelyezkedésének figyelembevételével, a megfelelő számban és helyen létrehozott közoktatási és képzési intézményekben”.

A Véleményezés 10. pontjában az Európa Tanács Közgyűlése javasolja a román hatóságoknak és Románia parlamentjének az 1201/1993-as Ajánlással és a vállalt kötelezettségekkel összhangban lévő tanügyi törvény elfogadását és alkalmazását.

Megállapítjuk, hogy a képviselőház tanügyi szakbizottsága által elfogadott tanügyi törvénytervezet jogtipró, és nincs összhangban a fenti ajánlásokkal. Indítványozzuk, hogy az RMDSZ végrehajtó testületei és szakmai társszervezetei elemezzék a tanügyi törvénytervezet közösségünkre hátrányos előírásait, azok lehetséges következményeit, és hozzanak határozatot a tiltakozási formákat illetően.

Az Európa Tanács Ajánlása 7. cikkelyének 4. bekezdése értelmében „a jelentős mértékben kisebbségek lakta körzetekben a kisebbségekhez tartozó személyek joga, hogy anyanyelvükön tüntessék fel a helyi elnevezéseket, cégtáblákat, feliratokat és a nyilvánosságnak szánt egyéb tájékoztatást”. E jogot szavatolja a még érvényben lévő 86/1945-ös Nemzetiségi Statútum is. Ezen jogunk alapján tiltakozunk a kétnyelvű feliratokra vonatkozó határozatokat megsemmisíteni akaró prefektusi eljárások ellen.

A 7. cikkely 3. bekezdése értelmében a jelentős mértékben nemzetiségek lakta körzetekben a nemzeti kisebbségek jogosultak anyanyelvük használatára a közigazgatási szervekkel való érintkezések, valamint a bírósági és jogügyi eljárások során. Követeljük az ezen jog gyakorlásához szükséges törvényes feltételeket.

Az Európa Tanács 1201-es Ajánlásának 4. szakasza szerint a nemzeti kisebbségekhez tartozó bármely személynek joga van a törvény előtti egyenlőséghez, és tilos mindennemű hátrányos megkülönböztetése egy nemzetiségi kisebbséghez való tartozása miatt. E jogot figyelmen kívül hagyva, a szenátus által a Büntető Törvénykönyv módosítása során elfogadott törvényszakasz tiltja az ország és a román nemzet rágalmazását, de nem tiltja a nemzeti kisebbségek rágalmazását.

A román hatóságok nem válaszoltak az Európa Tanács azon felhívására, hogy kedvező módon vizsgálják felül a politikai és etnikai okok miatt bebörtönzött magyarok és cigányok szabadon bocsátásának az ügyét.

A fentieket tekintetbe véve

FELKÉRJÜK

- **Románia parlamentjét**, hogy a 176-os Véleményezésben megfogalmazottak szerint ratifikálja az Emberi Jogok Európai Egyezményét, fogadja el a Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját, és fogadja el az RMDSZ-nek a tanügyi törvénytervezethez benyújtott, s a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájával összhangban lévő módosító javaslatait, valamint tűzze napirendre a Nemzeti Kisebbségekre és Autonóm Közösségekre vonatkozó törvénytervezetet.

-Románia kormányát, hogy a 176/1993. Véleményezés 8. pontja szellemében juttassa vissza az egyházaknak a tőlük elvett vagyont, és tegyen eleget az Európa Tanács által megfogalmazott feltételeknek, teljesítse vállalt kötelezettségeit.

Az RMDSZ Szövetségi Képviselőinek Tanácsa az Európa Tanács tudomására hozza, hogy a 176/1993-as Véleményezésben megfogalmazott alapelveket és jogokat magáénak vallja, és teljesítésüket a romániai magyar nemzeti közösség számára létfontosságúnak tartja.

Csíkszereda, 1994. február 27.

A SZÖVETSÉGI KÉPVISELŐK TANÁCSA
(Romániai Magyar Szó 1994. március 2. 4.)

VIII. Az RMDSZ az ET parlamenti közgyűlésének 176/1993. számú állásfoglalásában megfogalmazott ajánlások teljesítéséről

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség elkötelezett támogatója az európai integrációs folyamatoknak.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága azon kötelezettségvállalások figyelembevételével kérte fel Romániát a szervezethez történő csatlakozásra, amelyeket a tagfelvételi eljárás során az ET és annak Parlamenti Közgyűlése felé tett. Sajnálatos, hogy az elmúlt hónap alatt az ajánlásokból nem sok valósult meg.

Az RMDSZ meggyőződése, hogy:

- az ajánlások országunk gazdasági és politikai” stabilitásának nélkülözhetetlen feltételei;
- csak ezáltal nyílik lehetőség Románia számára az európai integrációs folyamatok felgyorsítására, más intézményekbe való befogadásra;
- országunk Európai Tanács-i tagságának megerősítése a megindult belső demokratikus átalakulás sikeres folytatásának előfeltétele.

Szövetségünk a fent említett szempontokból kiindulva, a romániai politikai életben betöltőit felelős szerepének tudatában - a romániai magyarság érdekképviseleti szervezeteként - már jelezte Aide-Memoir-jában a kormánynak és az Európa Tanácsnak a demokratizálódási folyamat hiányosságait, valamint együttműködési szándékát ezek megoldására.

Az új tagállamok által tett kötelezettségvállalások ellenőrzését célzó mechanizmus keretében az első hat hónapos szakasz mérlegét ajánljuk a Romániáért felelős politikai tényezők, valamint az országunkba érkező ET parlamenti rapporteur-ök, Friedrich König és Gunnar Jansson urak figyelmébe.

I. A Románia által részlegesen teljesített ajánlások

1. Ilescu elnök és Meleşcanu külügyminiszter 1993. október 8-án, Bécsben aláírták az Emberi Jogok Európai Chartáját. A parlamenti ratifikációs eljárás előkészítése nem lehet a kormány belső ügye-széles körű egyeztetést igényel ellenzéki erők és a nemzeti kisebbségek képviselőinek bevonásával. A kormány ez irányú lépései eddig nem kaptak nyilvánosságot. Szövetségünk aggodalmát fejezi ki a késlekedés miatt, mert az egyéni kereset jogának (25.) és az Európai Bíróság ítélkezési jogának elismerése (46.) a demokratikus jogrend sarkköve.
2. A román Parlament foglalkozott a homoszexuálisok jogi helyzetével, módosítva a román Büntető Törvénykönyv 200. §-át. Eszerint nem bünteti a homoszexuális kapcsolatot, ha az „nem okoz közfelháborodást”. Ez a megfogalmazás jogilag többértelmű, pontatlan, hatósági visszaélésre ad alkalmat és nem fedi az Európa Tanács idevágó ajánlását.

3. Románia Európa Tanácsba való felvétele előtt mind Iliescu elnök, mind Meleşcanu külügyminiszter levélben „pozitív megoldást” ígért az etnikai és politikai alapon elítélt személyek ügyében, még az 1993-as év lejárta előtt.

A 120/1994-es elnöki rendelettel 1994. március 24-én az államfő részleges kegyelmet gyakorolt, többek között a zetelaki és oroszhegyi elítéltek ügyében. Továbbra is megoldatlan a marosvásárhelyi 1990. márciusi események nyomán elítélt Cseresznyés Pál ügye. (1. számú melléklet)

II. Románia által nem teljesített ajánlások

1. Románia halogatja az ET 176 (1993) számú dokumentumában szereplő azon nemzetközi egyezmények aláírását, amelyek biztosítanák a nemzeti kisebbségek jogait: Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, Helyi Önkormányzatok Európai Chartája.

Az ezen dokumentumok aláírásához szükséges feltételek Románia ET tagfelvételének pillanatában már biztosítottak voltak.

2. A román parlament és kormány írásban kötelezettséget vállalt, hogy kisebbségi politikáját az ET Parlamenti Közgyűlésének 1201-es Ajánlására alapozza. Az eltelt hat hónap gyakorlata ezt nem tükrözi:

a) A román Parlament nem fogadott el oktatási törvényt; az oktatási törvénytervezet szaktanácsadói vitájában olyan cikkelyeket szavaztak meg, amelyek visszalépést jelentenek a Ceauşescu-korszak oktatási törvényéhez képest is. Figyelmen kívül hagyták a Kisebbségi Tanács javaslatát, ezeket a kormány nem terjesztette a parlament elé (2. számú melléklet).

(Mivel a kormány a Kisebbségi Tanács egyetlen javaslatát sem vette figyelembe, bebizonyosodott, hogy a Tanács kizárólag propagandacélokat szolgál, nem pedig a kisebbségi kérdés hatékony kezelését. Az RMDSZ részvételével nem hajlandó hitelesíteni ezt a kormányzszervet.)

b) A román parlament nem fogadott el kisebbségi törvényt. Az RMDSZ által előterjesztett kisebbségi törvénytervezet elemzésére parlamenti különbizottságot létesítettek, amelynek munkáját eleve negatívan befolyásolja a képviselőház jogi bizottságának elemzése, amely ellenzi a törvénytervezet parlamenti vitára bocsátását.

c) A román jogalkotás nem teljesítette az Alkotmány 150. cikkelyéből rá háruló feladatokat, illetve nem hatálytalanította azokat az érvényben lévő jogszabályokat, amelyek sértik az állampolgári jogokat (3. számú melléklet).

d) A prefektusi és önkormányzati jogkör nem megfelelő szabályozottsága lehetőséget teremt arra, hogy a prefektusok törvényes hatáskörüket túllépjék, ezzel akadályozva a helyi választott közigazgatás szabad működését (4. számú melléklet).

e) Jogszabály nem védi és prefektusi határozatok korlátozzák a nemzeti kisebbségek azon jogait, hogy helységneveiket, jelképeiket, felirataikat és közérdekű információikat anyanyelvükön megjelentsék (4. számú melléklet).

f) A parlamentben elfogadott rendőri törvénytervezet nem rendelkezik a nemzeti kisebbségek anyanyelvének használatáról a hatósággal szemben, illetve állampolgári jogokat sért (5. számú melléklet).

3. Az igazságügyminiszter hatáskörére vonatkozó 92/1902. számú Törvény 19. paragrafusának - a bíróságok függetlenségét biztosító módosítását a kormány nem terjesztette a parlament elé.

4. A civil szférában rendkívüli szerepet játszó egyházakat a politikai hatalom nem kezeli egyformán, preferenciákat érvényesít a kommunista állam által kisajátított egyházi ingatlanok visszaszolgáltatásának kérdésében. Nem ismerték el az egyházak jogát

felekezeti iskolahálózat működtetéséhez, óvodától az egyetemig, saját anyanyelvükön. Egyházi törvény annak ellenére nem született, hogy mind az egyházak, mind az ellenzéki pártok törvénytervezetüket előterjesztették (6. számú melléklet).

5. A kormány nem tett hatékony lépéseket az elítéltek börtönfeltételeinek ET által szorgalmazott javítására. A jelenlegi helyzet is sürgetően veti fel az Emberi Jogok Európai Chartája mielőbbi ratifikálását.
6. A román hatóságok nem hozták meg a szükséges intézkedéseket a közszolgálati média valódi függetlenségének szavatolására (7. számú melléklet).
7. A fokozódó idegengyűlölettel, az antiszemitizmussal, az etnikai alapú megkülönböztetéssel és a nemzeti gyűlöletre való uszítással szemben az igazságszolgáltatás nem követi az alkotmányos előírásokat. Mindezek jelentkeznek a román parlamentben és a médiában.

Jelen feljegyzésünk célja hozzájárulni objektív helyzetkép kialakításához, annak bemutatásával, hogy miképpen viszonyul a hatalom a Románia által vállalt kötelezettségek gyakorlati megvalósításához.

Az ET Ajánlásaiban megfogalmazott minimálprogram teljesítése jó hatással volna az országban beindult demokratikus átalakulás különböző területein. Reményünket fejezzük ki, hogy az Európa Tanács, amelynek Románia teljes jogú tagja, megtalálja azokat az eszközöket és módokat, amelyek segítik a jelzett problémák megoldását, országunk európai integrációját.

Bukarest, 1994. március 25.

Markó Béla szövetségi elnök
Takács Csaba ügyvezető elnök
(Romániai Magyar Szó 1994. április 7. 1. 4.)

1. melléklet*

A tanügyi törvénytervezettel kapcsolatos megjegyzések

A kormány által Románia Parlamentjének előterjesztett tanügyi törvénytervezet, amelynek szövegét a Képviselőház Oktatás- és Tudományügyi Bizottsága véglegesítette, az Alkotmány előírásainak ellentmondó tételeket tartalmaz. A tanügyi törvénytervezet XIII. fejezetének 120. szakasza - „A nemzeti kisebbségeknek az oktatás minden szintjén és formájában joguk van az anyanyelvű oktatáshoz és képzéshez.” - átveszi ugyan az Alkotmány 32/3. szakaszába foglaltakat, de olyan kiegészítéseket tartalmaz, amelyek korlátozzák vagy ellentmondanak az alkotmányos alapelvnek:

8/3. cikk. „A román nyelv - mint hivatalos állami nyelv - tanulása és elsajátítása minden román állampolgár számára, nemzetiségre való tekintet nélkül kötelező. ”Tanulását kötelezővé lehet tenni, de elsajátítását már nem.

8/4. cikk. „A hivatalos okmányokat az állami és magán oktatási intézményekben egyaránt román nyelven adják ki.”

9/2. cikk. „A hivatalosan elismert egyházak - a törvényes kereten belül - saját személyi állományuk biztosítására, megszervezhetik saját oktatási hálózatukat.” Ennek értelmében megfosztják felekezeteinket attól a hagyományos joguktól, hogy bármilyen típusú (akár szakmai vagy gyogyepedagógiai) oktatási intézményt létesítsenek.

122/2. cikk. „A gimnáziumi és liceumi oktatásban a románok történelmét, Románia földrajzát és az állampolgári nevelést román nyelven és a román osztályokéval azonos tanterv- és tankönyv alapján tanítják.”

124. cikk. „Az egészségügyi-, jogi-, műszaki-, mezőgazdasági-, kereskedelmi oktatási egységekben a szakképzés román nyelven folyik.”

12.5. cikk. „A felsőfokú oktatásban -kérésre és a törvényes kereten belül - pedagógus- és művészképzésre a kisebbségek nyelvén csoportokat, tagozatokat hoznak létre.” Ez az előírás nem biztosítja a társadalom más területén igényelt anyanyelvű szakemberképzést, valamint önálló anyanyelvű felsőfokú intézet létrehozását.

158/1. cikk. „Az állami oktatás vagyonát képezi a Tanügyminisztérium, valamint az oktatási- és tudományos kutatói intézmények, illetve egységek, a törvény életbelépése pillanatában meglévő vagy azután szerzett, illetve visszaszerzett összes ingósága és ingatlanja.”

158/3. cikk. „Az állami oktatás tulajdonát képező ingóságok, illetve ingatlanok át nem utalhatók és el nem idegeníthetők.”

A két utóbbi cikkely megfosztja történelmi egyházainkat attól a lehetőségtől, hogy jogtalanul elidegenített iskoláikat, oktatási intézményeiket visszakaphassák.

Az RMDSZ által benyújtott módosító javaslatokat, amelyeket a Kisebbségi Tanács 1993. július 14-i plenáris ülésén 16 romániai kisebbség elfogadott, a Képviselőház Oktatás- és Tudományügyi Bizottsága elutasította.

A nemzeti kisebbségeket leginkább érintő módosító javaslatok:

15/2. cikk. „Az oktatási rendszer állami felekezeti és magánjellegű oktatási intézményekből és egységekből áll.”

15/3. cikk. „Az oktatási intézmények és egységek privatizálása tilos.” Törlésre javasolt cikkely.

120. cikk. „Minden oktatási szinten és bármilyen típusú és formájú oktatásban a nemzeti kisebbségeknek joguk van az anyanyelvű oktatáshoz és képzéshez.”

120/2. cikk. „Figyelembe veszik a tanulók, egyetemi hallgatók, illetve szülők a tannyelv megválasztására vonatkozó jogát.”

121. cikk. „A helyi szükségletek és igények függvényében - kérésre és a törvényes kereten belül - a nemzeti kisebbségek nyelvén önálló oktatási egységeket, tagozatokat, osztályokat vagy csoportokat szerveznek.”

122/1. cikk. „A román nyelv és irodalom oktatása az elemi, gimnáziumi és líceumi oktatásban kifejezetten az illető kisebbség számára kiadott tanterv és tankönyv szerint történik.”

122/2. cikk. Törlésre javasolt. Helyette: „Minden oktatási szinten a románok történelmének, Románia földrajzának tanítása és az állampolgári nevelés anyanyelven történik. A helységnevek román nyelven való elsajátítása és a történelmi személyiségek nevének eredeti használata kötelező.”

124. cikk. Törlésre javasolt. Helyette: „Az egészségügyi-, jogi-, műszaki-, mezőgazdasági- és kereskedelmi oktatásban a szakképzés anyanyelven folyik. A román szakkifejezések elsajátítása kötelező.”

125. cikk. „A felsőfokú oktatásban - kérésre és a törvényes kereten belül - pedagógus- és művészképzésre, valamint a társadalom más területén igényelt szakemberképzésre anyanyelvű tagozatokat, évfolyamokat, csoportokat és oktatási egységeket szerveznek.”

126. cikk. „A felvételi vizsgákon és versenyvizsgákon - bármelyik oktatási szinten - a nemzeti kisebbségekhez tartozó jelentkezők azokból a tantárgyakból, amelyeket anyanyelvükön tanultak, anyanyelven vizsgázhatnak.” A kiemelt rész törlésre javasolt.

127/1. cikk. „A nemzeti kisebbségek nyelvén folyó oktatás szervezésére és irányítására a Tanügyi-minisztériumon belül: Államtitkárságot hoznak létre, amelyhez a minisztérium illetékes szakosztályai, a megyei- és területi tanfelügyelőségek illetékes tanfelügyelői, valamint a nemzeti kisebbségek nyelvén működő oktatási egységek és tagozatok tartoznak.”

127/2. cikk. „Az oktatási intézmények vezetésében biztosítják az arányos képviseletet.”

128. cikk. „A Tanügyi-minisztérium biztosítja a pedagógusok anyanyelvű képzését és továbbképzését, valamint az anyanyelvű továbbképzését, valamint az anyanyelvű tankönyveket és taneszközöket.”

129/1. cikk. „Megfelelő tanszemélyzet biztosítására - a törvényes kereten belül - más országbeli tanárok meghívását engedélyezik.”

129/2. cikk. „A külföldön szerzett iskolai, főiskolai és egyetemi diplomákat - a törvényes kereten belül - honosítják és elismerik.”

130. cikk. „Az állam által elismert felekezetek-a törvényes kereten belül - bármilyen szintű, formájú és ennek fenntartására állami támogatást kérhetnek.”

* A Romániai Magyar Szó szövegekölzlése alapján az RMDSZ Memorandumának eredetileg 2., 4. és 6. számú mellékleteit adjuk közre 1-3. szám alatt.

2. melléklet

A helyi közigazgatás működési feltételeiről

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése által Románia számára ajánlottak között szerepel a „Helyi közigazgatási szervek szabad működési feltételeinek” biztosítása. Románia nem írta alá és nem ratifikálta a Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját”, illetve figyelmen kívül hagyja, külön tett ígéretei ellenére az ET 1201-es számú Ajánlásának a helyi önkormányzatokra vonatkozó tétéleit.

Bár a román törvények (az Alkotmánnyal kezdődően) megfogalmazzák a helyi közigazgatási szervek autonómiáját, a valóságban központosított rendszer működik.

Az önálló működés egyik legnagyobb akadálya a helyi költségvetést szabályozó törvény hiánya. Az Alkotmány 137. szakaszának 1. pontja a községek, városok és megyék helyi költségvetéséről, mint az országos közköltségvetés összetevőjéről szól. Ennek ellenére a helyi költségvetést szabályozó törvény várat magára, noha kidolgozására és elfogadására az 1991. évi 69-es törvény 114. szakasza három hónapos határidőt szabott. Jelenleg az államigazgatás központi szervei kényük-kedvük szerint járnak el. E kérdés megoldásának halogatása azt bizonyítja, hogy a kormánypárt nem érdekelt a helyi közigazgatás teljes hatáskörű működésében.

Az országos költségvetés késedelmes, jóváhagyása - ami az utóbbi években gyakorlattá lett -, valamint a közpénzek elosztásának preferencializmussal gyanúsítható módja helyi szinteken számos működési zavar forrásává válik.

A helyi autonómia gyakorlását jelentősen korlátozzák a prefektusoknak a 69-es Törvénybe foglalt egyes jogkörei. Ilyenek: „A prefektus, a minisztériumok és a többi központi közigazgatási hatóság által a területi közigazgatási egységekben megszervezett közszolgáltatások vezetője”. (99. szakasz) Eszerint számos helyi érdekeltsgű tevékenységi terület, így a tanügy, a művelődés, az egészségügy és így tovább, a helyi autonómia kinyilvánított elve ellenére központilag irányított. Ugyanakkor a megyei közigazgatási bizottságok lehetőséget adnak a prefektusoknak arra, hogy akadályozzák a megyei tanácsok működését. Ezek a bizottságok a prefektus elnökletével dolgozzák ki a megyékre vonatkozó legfontosabb munkálatok és tevékenységek programját.

Annak ellenére, hogy a 69-es Törvény 98. szakasza szó szerint előírja: „Egyrészt a prefektusok között, másrészt a helyi és a megyei tanácsok és a polgármesterek között nincsenek alárendeltségi viszonyok” a gyakorlatban nem egy esetben tanúi lehettünk a prefektusi hatáskör túllépésének, beavatkozásuknak olyan területeken, amelyek a törvény értelmében kizárólag választott szervek hatáskörébe tartoznak. Ezeket a beavatkozásokat a

leggyakrabban a törvény 100. szakasza utolsó bekezdésében túl általánosan megfogalmazottakkal indokolják: „A prefektus eleget tesz a törvényben előírt más feladatoknak vagy a kormánytól kapott megbízásoknak”.

A prefektusok intézkedései gátolják az állampolgári vélemény demokratikus érvényre juttatását népszavazás útján, amit a 69/1991-es Törvény elvben lehetővé tesz. Az elmúlt közel három év alatt nem született még meg a helyi referendumokat szabályozó törvény, vagy határozat. Ennek hiányában a prefektusok megakadályozzák a referendumok megtartását, ellenérveik pedig ellentétesek az ide vonatkozó európai elvekkel.

A két- vagy többnyelvű helyiségnévtáblák kifüggesztését törvényesítő helyi tanácsi határozatokat a prefektusok rendre felfüggesztik és perelik a közigazgatási bíróságokon, például olyan indokolással, hogy a többnyelvű feliratok „súlyosan veszélyeztetik Románia egységes nemzetállam jellegét” (idézet a Kovászna megyei prefektus bíróságra benyújtott keresetéből). Ez idáig Maros, Bihar, Kovászna, Hargita, Szilágy megyében a prefektusok a kétnyelvű feliratokról szóló tanácsi határozatot felfüggesztették és bírósági keresetet indítottak. Ugyanakkor a szatmári prefektus túllépve hivatali hatáskörét, a megyei ügyi vállalatot utasította a háromnyelvű helyiségnévtáblák eltávolítására Nagyvárad város és a környező falvak kijárataitól.

A választott helyi és megyei szervek hatáskörén kívül esik a privatizációs folyamat, a helyi köztulajdon felmérése nehézkes, akadozó, nem kellőképpen szabályozott, ugyanis a parlament még nem fogadta el a vonatkozó törvényt. Jelezni kívánjuk a helyi közösségek gazdasági ereje csökkentésének és következésképp önálló cselekvési lehetőségeik beszűkülését.

A helyi közigazgatás választott szerveinek és a közbiztonsági erők helyben állomásoztatott egységeinek viszonya nem kellőképpen szabályozott, a közbiztonság látván ennek kárát. A túlzott központosítás itt abban nyilvánul meg, hogy a közbiztonsági erők helyi parancsnokainak a kinevezéséhez nem szükséges a biztonságért a törvény szerint felelős polgármesterrel történő előzetes egyeztetés, ami különösen fontos a községek esetében. A polgárőrség létrehozása a kérdést részben oldja meg, a kapcsolat a rendőrséggel és a csendőrséggel továbbra is rendezetlen.

(Romániai Magyar Szó 1994. április 8. 7.)

3. melléklet

Az egyházi törvénytervezettel kapcsolatos megjegyzések

A Bukaresti Vallásügyi Államtitkárságon, 1990 év második felében a Romániában elismert 14 vallás képviselői kidolgozták az egyházak és vallásszabadság törvénytervezetét. A Tervezetet a fent említett felekezetek és a Vallásügyi Államtitkárság vezetői és képviselői egyöntetűen, ellenvetés nélkül konszenzusban - elfogadták 1990 dec. 17-én.

A Vallásügyi Államtitkársága Tervezetet előterjesztette a Kormányhoz, de ennek áttétele a Parlamenthez indokolatlanul késett, annak ellenére, hogy az Egyházak azt írásban és szóban ismételték (1991. ápr. 4; 1991. júl. 18; 1991. okt. 10; 1991. dec. 10; 1992. jan. 17; 1992. jún. 11; 1992. nov. 10; 1993. febr. 4.) szorgalmazták.

Huszonnyolc hónappal azután, hogy a törvénytervezet szövege végleges formát öltött, a Vallásügyi Államtitkárság 1993. ápr. 7-i 2522 sz. átiratával, 1993. ápr. 27-re az egyházak vezetőit találkozóra hívta, hogy közösen vitassák meg a minisztériumoknak az egyházak és vallásszabadság törvénytervezettel kapcsolatos álláspontját. Az gazdasági, honvédelmi, oktatásügyi, kultúrügyi, pénzügyi tárcák és a kormány főtitkárságának javaslatai ötvenegy szakaszt érintettek a hetvennyolcból, súlyosan megcsonkítva az eredeti Törvénytervezetet.

A Románia Magyar Egyházak Elöl járói Állandó Értekezletének képviselői Kolozsváron 1993. ápr. 21-én a minisztériumi javaslatokkal kapcsolatosan kijelentették, hogy nem fogadják el egy olyan Törvénytervezetet, amely nem teszi lehetővé:

a. az egyházi iskolák létesítését és működését minden fokozaton. Az államosított felekezeti iskolák visszaadását az eredeti tulajdonosaiknak.

b. az egyházi iskolák oktató és adminisztratív személyzetének az állami fizetés biztosítását.

c. a jogtalanul államosított és eltulajdonított egyházi (ingó és ingatlan) javak teljes egészében való visszaszolgáltatását.

1993. ápr. 27-én Bukarestben az államilag elismert egyházak megjelent vezetői közösen kinyilatkozták, hogy ragaszkodnak a törvénytervezet eredeti szövegéhez. A találkozáson jelen levő egyházak részéről többen kifejezték, hogy a már említett szakaszok módosításához semmilyen körülmények között nem járulhatnak hozzá, mivel ez az egyházak jogainak súlyos megsértését jelentené és ellenkezik a vallásszabadsággal.

A Vallásügyi Államtitkárságnál 1993. szeptember 23-án újabb megbeszélésre került sor. A magyar egyházak képviselői itt értesültek arról, hogy a Vallásügyi Államtitkárság már több más felekezettel külön tárgyalt, és meggyőzte őket, hogy a felekezeti oktatás csak magánoktatásként kerüljön be a Törvénytervezete.

Az egyházakat nem elégítheti ki a vallásoktatás bevezetése az elemi és a középiskolák I-XII. osztályaiba, a vallástörténeti kollégium az egyetemeken, a teológiai szemináriumi liceumok integrálása az állami iskolahálózatba és az egyetemi fokú teológiai intézmények beolvasztása az állami egyetemek szervezetébe. A Romániai Magyar Egyházak képviselői kinyilvánították, hogy felekezeti iskolahálózatot tartanak szükségesnek óvodától az egyetemig, saját anyanyelvükön. Ehhez igényelik a teljes pénzügyi fedezetet, lévén híveik adófizető állampolgárok.

Úgyszintén nem mondhatnak le az egyházi vagyon visszaadásáról. A kérdés jogi szabályozásának helye a vallásügyi törvény és semmi esetre sem más, jövőbeni homályos ígéret, illetve intézkedésre tett célzás. Az erőszakos államosítás nem képez jogalapot a híveik áldozatkészségéből évszázadok alatt összegyűjtött ingó és ingatlan javak birtoklására. Egyházi vagyon nélkül nincs vallásszabadság.

Jogos követelésükben megerősíti őket Románia Európa Tanácsba való felvételéről szóló Ajánlás 8. feltétele, amely felhívja a román kormányt, hogy történjék meg az egyházi javak visszaadása és az egyházi iskolák működésének a biztosítása.

Az RMDSZ parlamenti csoportja, az erdélyi magyar történelmi egyházak akaratának megfelelően, a Parlamentben az egyházak és vallásszabadság törvényének eredeti 1990-es változatát nyújtotta be.

A törvény útjának történetét azért mutattuk be részletesen, hogy világosan kitűnjék az eltelt időt a kormány arra használta, hogy megossa az egységes egyházi közvéleményt, elszigetelje a romániai magyar egyházakat, meggátolja jogos követeléseik más egyházakkal közös és egységes vállalását. Ez a szándék további dokumentumokkal is igazolható. A román kormány 466/1992. határozata a görög katolikus felekezetnek Fehér, Bihar, Kolozs, Máramaros, Szatmár, Temes megyékben és Bukarest municípiumban 80 ingatlant juttatott vissza (lásd a Monitorul Oficial 227 számát). Kísérlet történik az ortodox egyház államvallássá nyilvánítására, a görög katolikus egyház külön kártalanítására.

Az RMDSZ parlamenti frakciója benyújtott egy olyan törvénytervezetet (Lege privind retrocedarea bunurilor luate abuziv din patrimoniul cultelor religioase recunoscute legal in România), amely intézkedést javasol az összes felekezetek jogtalanul elkobzott vagyonának visszaszolgáltatására.

Ezt a törvénytervezetet, valamint az egyházak és vallásszabadság törvénytervezetét mind a mai napig nem vitatta meg a parlament.

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1994. 5. évf. 2.sz.

(Romániai Magyar Szó 1994. április 9-10. 7.)